

DANKBRIEF VAN 7 JUNI 1945 AAN GEVANGENBEWAARDERS

Jo Steenstra, Nieuw-Buinen, i.s.m. Janny Kleinveld, Wassenaar

Dat zal niet zo vaak voorkomen, een brief waarin personeelsleden van een Huis van Bewaring dank wordt gezegd. Doch de datum verraadt al veel!

Najaar 1944 op de Wetering en in Oldemarkt

Kort na de verjaardag van zijn vrouw op 15 oktober 1944 wordt Bertus Timmerman, pontbaas te Wetering, door de Duitsers opgepakt en naar de kazerne in Steenwijk gebracht. 's Avonds komt Steven Brandsma uit Wollega bij hem in de cel, later Sjouke Veenbaas uit Munnekeburen.

Op de avond van 3 december worden Lammert Muis uit Wetering en zijn Joodse onderduiker David Adler opgepakt. Mevrouw Adler hoeft niet mee; aan de bijna blinde vrouw hebben de Duitsers niets... Maandagmorgen 4 december volgt de arrestatie van nog zeven Weteringers, de meesten ondergedoken vanwege de Arbeitseinsatz. Het zijn de broers Klaas, Johan en Jan de Lange, de broers Marinus en Klaas Lok en de broers Joost en Willem Zandbergen.

Vanuit Steenwijk gaan na verhoor allen, inclusief Hilbertus Thomas uit IJsselham op 9 december op transport naar het Huis van Bewaring (HvB) in Leeuwarden, waar ook de Bijzondere Strafgevangenis (BSL) is gevestigd. Naar Leeuwarden waren eerder al Veenbaas en Brandsma overgebracht. Die zijn echter de vorige dag, op 8 december, bevrijd samen met 48 andere verzetsmensen door de Friese KP.

Over de "kraak" van het Huis van Bewaring is in 1962 de film "De overval" gemaakt, nu online te zien op YouTube (zie bij Bronnen).

De Weteringers komen op 9 december 1944 om 12.30 uur in de leeggekomen cellen. Op 18 december om 17.00 uur worden zij uit hun cel gehaald om uiteindelijk per trein richting Hannover te gaan, waar zij begin januari 1945 belanden in strafwerkkamp Ahlem voor dwangarbeid in fabrieken bij Hannover. In Ahlem zit dan reeds Bertus Timmerman als keukenhulp. David Adler blijft achter in Leeuwarden. Hij is een van de twintig mannen die op 22 januari 1945 bij Dokkum als represaille voor een aanslag zijn gefusilleerd.

In het Huis van Bewaring hebben meer mensen uit Oldemarkt gezeten. Bij een razzia op zondagavond 29 oktober 1944 zijn daar vier verzetslieden opgepakt: Popke Tietema, hervormd predikant Engelbert Dijkhuis, muzikdirigent Gerrit Jan Collee, belastingcommies Herman Willems, een onderduiker uit Assen en een uit Winterswijk. Gerrit Jan Collee komt na korte tijd vrij. Popke Tietema moet naar Vries, weet te ontsnappen. De anderen moeten ook naar Ahlem.

Ten tijde van hun detentie in het HvB hebben velen steun ondervonden van enige gevangenenbewaarders, "die zich in dien tijd als goede Vaderlanders jegens politieke gevangenen hebben gedragen", staat in de dankbrief.

Oldemarkt, 7 Juni 1945

Aan het Personeel van het Huis van Bewaring te
Leeuwarden, dat in December 1944 dienst had
aldaar.

Dit schrijven is helaas niet voor allen bedoeld, die in de maanden November en December 1944 in het Huis van Bewaring te Leeuwarden dienst hadden. Het is bedoeld voor hen, die zich dien tijd als goede Vaderlanders jegens de politieke gevangenen hebben gedragen. En dat zijn er, Gods zij dank vele geweest. Ik vermoed zelfs de meesten. Nooit zullen wij het gevaarlijke, opofferende werk vergeten van mannen als de Jonge, Luinstra, vander Vegt, Kuipers, enz. ... enz.. Laat niemand van U teleurgesteld zijn, als hij zijn naam hier niet bij ziet. We hebben maar enkele namen in het hoofd, mede ook, omdat wij zooveel mogelijk trachtten geen namen te onthouden. Dat was gevaarlijk voor U. We weten, hoe dwaas en gevaarlijk na afloop van de hechtenis velen over de persoon en het werk van vele gevangenebewaarders spraken.

Wij, wier namen U hieronder leest, gevangen in Zaal VII, en deels later in Cel 35, komen U allen, die zooveel gedaan hebt ons het moeilijke leven dragelijk te maken in tijden, toen wij, van huis, in beulshanden en in dagelijksche onzekerheid over ons lot, hartelijk danken voor Uw moed, Uw werk, Uw vaderlands-liefde, Uw barmhartigheid.

Wij weten niet, of wij ooit in de gelegenheid zullen zijn U allen persoonlijk te danken voor dit alles, U de hand te drukken en nog eens met U te spreken over die vreeselijke tijd. Daarom doen wij het veiligheids halve in elk geval vast langs deze weg.

Honderden en honderden zijn in de jaren, die achter ons liggen lange U heengegaan met hun ellende, hun hoop, hun wanhoop. U zult zich ons nauwelijks herinneren. Dat is niet erg. Laat het genoeg zijn, dat wij allen, hoe onze wegen ook uiteensliepen voor en na Leeuwarden, behouden de nieuwe tijd hebben bereikt. We zijn, soms wonderlijk, allen gespaard. We danken dit mede ook door de troost en de handreiking, die wij in onze Leeuwarder tijd van U ontvingen. God zegene U er voor. Hij loone U eensmaal wat wij U waarschijnlijk nooit loonen kunnen.

Namens ons achten,

W.G.

St.Brandama, Wolvega
G.J. Collee, Oldemarkt
A. Timmerman, Steenwijkerwold
G.J. Schuurman, Lichtenvoorde
P. Tietema, Oldemarkt
H. Willems, Oldemarkt
S.J. Veenbaas, Munnikenburen
E.Dijkhuis, Oldemarkt.

E. D i j k h u i s
E.Dijkhuis, Predikant.

Dankbrief d.d. 7 juni 1945 van ds. E. Dijkhuis namens hem en zeven medegevangenen. Afschrift in bezit van mevr. J.M. Kleinveld-van der Vegte te Wasse-naar, dochter van gevangenebewaarder Hermannus van der Vegte.

Over enigen van de genoemden is al veel gepubliceerd in de maartnummers van *De Silehammer* 15/1 (2007), 18/1 (2010), 20/1 (2012), 23/1 (2015). Alvorens op nog enkele, deels tot nu toe onbekende details in te gaan, is het dienstig de gebeurtenissen van 8 december 1944 in herinnering te brengen, met daarbij nadruk op de rol van de 'goede' gevangenebewaarders.

De overval van 8 december 1944 te Leeuwarden

De directe aanleiding is de arrestatie van een aantal verzetsstrijders in november 1944. Klaas Leijenaar is betrokken bij een verzetskrant en hij heeft een groot netwerk. Krijgen de Duitsers hem aan de praat, dan kunnen zij mogelijk een groot deel van het Friese verzet oprollen. Nadat in de nacht van 18 op 19 november Jurjen Dreeuws is gearresteerd, een politie-inspecteur die een grote rol speelt bij het Friese verzet, blijkt al spoedig dat de man is mishandeld en namen heeft genoemd; dat leidt weer tot nieuwe aanhoudingen. Het is voor de Knokploeg (KP), de gewapende tak van het verzet, duidelijk dat er iets gedaan moet worden voordat meer verzetslieden kunnen 'doorslaan'.

Hulp van binnenuit

De bevrijdingsoperatie is zeer risicovol, nabij het HvB bevindt zich een Duits bureau waar medewerkers van de Sicherheitsdienst (SD) en Ordnungspolizei verblijven. KP-leider Piet Oberman, alias Piet Kramer, beseft dat voor een succesvolle bevrijding hulp van binnenuit noodzakelijk is. Verzetsman Egbert Bultsma slaagt erin te infiltreren in de gevangenis en stelt een lijst samen van vijftien medewerkers in het HvB die mogelijk willen meewerken. Uiteindelijk blijven er vier geschikte gevangenvaarders over: Van Schepen, De Jonge, Stobbe en Van der Vegte. Ieder krijgt van Bultsma was om afdrucken van sleutels te maken, maar dat weten zij van elkaar niet!

Piet Oberman weet een plattegrond van de gevangenis en het dienstrooster van de bewakers in handen te krijgen en ontdekt wie in welke cellen zitten opgesloten. Het probleem is dat de enige toegangsdeur van het HvB 's nachts met een balk wordt gebarricadeerd. De buitendeur gaat alleen open wanneer er, onder politiebegeleiding, gevangenen worden binnengebracht. Hun komst moet tevoren telefonisch zijn aangekondigd vanuit het hoofdbureau van politie en de begeleiders moeten een insluitingsbevel kunnen tonen. Oberman krijgt een (vervalst) insluitingsbevel van een politieman, zodat hij de gevangenis binnen kan komen. In overleg met andere belangrijke leden van het verzet wordt bepaald welke gevangenen men zal bevrijden in het HvB en in de aangrenzende Bijzondere Strafgedangenis waar Leijenaar en Dreeuws vastzitten.

De overval

Op de middag van 8 december 1944 belt een verzetsman het politiebureau van Leeuwarden om de komst aan te kondigen van drie nieuwe gevangenen die gelijk naar het HvB gebracht kunnen worden, omdat men al over insluitingsbewijzen beschikt. Eind van de middag stellen acht gewapende en gemaskerde KP'ers (de Dekkingsploeg) zich verdekt op bij de poort om zo nodig in te grijpen wanneer het misloopt. In Leeuwarden zijn inmiddels ook zestien leden van het landelijk verzet gearriveerd met als taak de bevrijde gevangenen zo snel mogelijk naar onderduikadressen te brengen.

Om half zes belt een van de KP'ers naar het HvB om de komst van de drie gevangenen aan te kondigen. De administratie van het HvB belt vervolgens ter controle naar het politiebureau, doch dit telefoontje wordt onderschept en be-

landt zo bij leden van de Knokploeg, die de komst van de gevangenen vanzelfsprekend bevestigen. Om kwart voor zes arriveren vijf leden van het verzet, van wie drie verkleed als gevangenen, bij het HvB. Het insluitingsbewijs wordt getoond en de deur gaat open. Meteen hierna worden de portiers, enkele bewakers en leden van de administratie overmeesterd. De verzetsmensen laten vervolgens andere leden van het verzet binnen. De cellen van de gevangenen worden hierna met behulp van de vervalste sleutels geopend. Sommige van de overrompelde bewakers worden nu zelf opgesloten in een cel.

Om Leijenaar en Dreeuws uit de Bijzondere Strafgevangenis te redden, doet de Knokploeg zich voor als de SD. Men belt met de BSL en laat weten dat de twee onmiddellijk naar het Huis van Bewaring moeten komen voor een extra verhoor. Wanneer die een kwartier later arriveren, worden de twee begeleidende SD'ers na binnenkomst overrompeld en gevangengezet. Vanaf tien voor half zeven verlaten de bevrijde gevangenen in groepjes het HvB. Bij de deur staat Piet Oberman, van wie later gezegd wordt dat hij erbij stond "...alsof hij bezig was, de gasten van een bruiloft uit te laten."

In totaal worden bij de operatie vijftig gevangenen bevrijd. Ook gevangenenbewaarder Tiemersma, die veel werk had verricht voor de verzetsgroep wordt meegenomen, waarmee het totale aantal op 51 komt. Men hoopt dat de verdenking op Tiemersma komt te liggen, waardoor de andere partners van het verzet hun werk als bewaker gewoon kunnen voortzetten.

De laatste KP'ers verlaten de gevangenis om vijf voor half zeven.

De hele operatie heeft nog geen uur geduurd, er is geen schot gelost.

Museum

De Blokhuispoort doet tot 2007 dienst als Huis van Bewaring. Hierna is er tot in 2012 Museum Blokhuispoort gevestigd geweest, met ook uitgebreid aandacht voor de bevrijdingsoperatie. In een van de voormalige cellen van de Blokhuispoort is nog wel een presentatie over de bevrijdingsoperatie te zien.

Verder is er de site: <https://www.blokhuispoort.nl/online-museum/>

Twee van de genoemde 'goede' gevangenenbewaarders

In de hiervoor afgedrukte brief worden enige gevangenenbewaarders bedankt.

Over Luinstra, Kuipers en ook over De Jonge heb ik geen zekere gegevens gevonden. Te algemene achternamen, geen voorletters.

Geert van Schepen (1894-1993)

Geboren op 7 juni 1894 te Oenkerk wordt landbouwer Geert van Schepen reeds in 1914 gevangenenbewaarder in het Huis van Bewaring te Leeuwarden. Na de geslaagde overval van 8 december 1944 blijft hij contactpersoon tussen gevangenen leden van de ondergrondse en hun familie. Uiteindelijk wordt ook hijzelf gevangengezet. Een paar weken voor de Bevrijding komt hij vrij. Drager van het Verzetsherinneringskruis. Geert van Schepen is overleden op 3 augustus 1993 te Leeuwarden, twee maand na zijn 99ste verjaardag. Hij is begraven te Giekerk.

Anne Pier Stobbe (1912-1969)

Anne is geboren op 8 juli 1912 in Sneek. Bij zijn huwelijk in januari 1938 te Kerkrade is Anne "korporaal der militaire politie". Na de oorlog is hij als huismeester een der drie kaderleden van het HvB te Leeuwarden, waar hij in april 1969 wordt getroffen door een hartaanval. Anne Pier Stobbe overlijdt op 13 september 1969, nadat hij weer voor enkele weken dienst had gedaan.

Hermannus van der Vegte (1907-1980)

Over hem weten we meer, dankzij zijn dochter die begin december 2020 vraagt of wij belangstelling hebben voor de brief van ds. Dijkhuis. Uiteraard! Meteen komt er een levendige uitwisseling van gegevens op gang.

Persoonsbewijs van Hermannus van der Vegte, uitgegeven door de gemeente Venlo. Rechts stempel van de Sicherheitspolizei (SiPo) te Leeuwarden met datum [onleesbaar] 9 DEC 1944. In bezit van J.M. Kleinveld-van der Vegte.

Bakkerszoon Herman is geboren op 19 oktober 1907 te Zwolle. Het gezin verhuist naar Leeuwarden als vader een baan krijgt bij Koopmans Meelfabrieken. Ook Herman werkt er een tijdje, daarna bij Handelsonderneming Zijlstra, daarna bij de Margarine Verkoopcentrale 1925-1931 en vervolgens bij Vroom & Dreesmann 1931-1936; hij krijgt ontslag in deze economisch slechte tijd. Herman trouwt op 18 december 1937 in de Grote Kerk te Leeuwarden met Anna van der Hoek. Herman heeft inmiddels werk gevonden in Limburg.

Zij verhuizen naar Blerick bij Venlo, waar Herman werkt als magazijnmeester bij internationaal vervoersbedrijf H. van Strien dat onder meer de bezittingen van uit Duitsland gevluchte Joden verder landinwaarts brengt. Door de oorlogstoestand komt het bedrijf stil te liggen en krijgt Herman ontslag. Voor hem de keus: naar Duitsland voor de Arbeitseinsatz of tewerkstelling in de Bijzondere Strafgevangenis Leeuwarden (BSL), eerst als hulpbewaarder.

Als rechtgeaarde Nederlander heeft haar vader de goede zaak kunnen dienen, zegt dochter Janny.

Na de oorlog vraagt Herman van der Vegte overplaatsing aan naar de gevangenis te Scheveningen. De in de tuinen gebouwde cellenbarak kreeg reeds eind 1940 de bijnaam Oranjehotel vanwege de vele politieke gevangenen.

Bij brief van 28 juni 1945 dankt de Dokkumer tandarts K. Postma de heer Van der Vegte "... hoe U met den Heer Kuipers bij ons in de cel kwam, om ons opbeuring, leeftocht en bericht van buiten te brengen. U deed dat zoo vanzelfsprekend, zoo tactvol dat het als een gewone handeling scheen. Maar wij waren er ons toch wel van bewust wat een groot gevaar U liep."

De eerder genoemde verzetsman Eppie Bultsma, inmiddels gewestelijk leider der Binnenlandsche Strijdkrachten, dankt in een verklaring van 26 oktober 1945 bewaarder Van der Vegte voor diens inlichtingen voorafgaande aan de "kraak", het onderhouden van contacten met de politieke gevangenen en de buitenwereld en na de oorlog de bewaking van SS'ers, WA'ers en andere zware gevangenen (WA'ers: leden van Weerbaarheidsafdelingen van de NSB).

In een verklaring van 30 april 1946 geven twee landwachters aan dat zij op 10 januari 1945 opdracht kregen bewaarders zonder meer neer te schieten "bij het eerste opmerken van enigerlei sabotage"; de eerst vermelde bewaarder is Van der Vegte. De opdracht komt van ene Hermann, die vermoedelijk weer in opdracht van SD'er Grundmann handelde. Het met potlood geschreven briefje heeft Van der Vegte in 1948 nog ter inzage gegeven aan het Bureau Opsporing Oorlogsmisdrijven Subcommissie Friesland.

Op 5 april 1949 getuigt Van der Vegte bij het Bijzonder Gerechtshof te Leeuwarden tegen Friedrich Eduard ("Fritz") Grundmann die als Oberscharführer van de Sicherheitsdienst (SD) arrestanten tot bloedens toe heeft mishandeld en berucht was om stelselmatige razzia's op Joden en onderduikers. Op 19 april 1949 is Grundmann veroordeeld tot 12 jaar gevangenisstraf.

Op 15 juni 1949 ontvangt Herman van der Vegte het mobilisatie-oorlogskruis, ingesteld op 11 augustus 1948 door (toen nog) prinses-regentes Juliana.

Herman van der Vegte overlijdt op 24 februari 1980 te Den Haag. Uit zijn huwelijk zijn twee dochters en twee zonen geboren.

Mobilisatie-oorlogskruis.

Het gevangenispersoneel dat een belangrijke rol heeft gehad bij het verstrekken van de noodzakelijke inlichtingen voor het welslagen van de overval.

Midden voor: Herman van der Vegte.

Bron: Herinnerings-album Bevrijding Acht December MCMXLV.

De ondergetekenden van de dankbrief

Engelbert ("Bert") Dijkhuis (1912-1965)

Hij is geboren op 8 april 1912 te Warns. Zijn tweede predikantsplaats wordt op 6 april de hervormde gemeente Oldemarkt/Paasloo. In het verzet werkt hij samen met collega Willem van Gelder te Blankenham. Zijn jongere broer Johannes ("Zwarte Joop") Dijkhuis, MTS-student in Groningen, haalt hij naar Steenwijk, waar die voor het verzet aldaar contact onderhoudt met een groep in Stadskanaal. Op weg met informatie naar bevrijd gebied verdrinkt Joop op 3 november 1944 in de Waal, 22 jaar jong. Dat zal zijn broer ds. Dijkhuis pas veel later horen, want die is vijf dagen eerder op 29 oktober gearresteerd: een NSB-gemeentelid had hem aangeklaagd wegens zijn anti-Duitse houding. In verband met zijn slechte gezondheid mag ds. Dijkhuis strafkamp Ahlem verlaten op 1 maart 1945; hij keert op 5 maart in Oldemarkt terug.

Eind september 1945 vertrekt Dijkhuis met zijn gezin naar Haarlem. Na zijn scheiding van Aukje Johanna Bos begin mei 1958 hertrouwt hij een maand later in Zeist. Kinderen geboren te Wijnjeterp-Duurswoude: Nine (1937) en Jurrien (1937), te Oldemarkt Fennechien (1941) en Jan Engbert (1942) en te

Haarlem Aukje Johanna (1950). Engelbert Dijkhuis overlijdt te Groningen op 8 juni 1965; hij is begraven te Zeist.

Popke Tietema (1913-1995)

Hij is geboren op 5 april 1913 te Langelille (Munnekeburen) in een familie van bakkers te Ossenzijl en Oldemarkt. Als helper van gecrashte piloten staat hij vermeld op de *Dutch Helpers List* van de National Archives in de VS. Hij en zijn vrouw Stijntje Doeve hebben beiden het Verzetsherdenkingskruis gekregen.

Kromlopend als gevolg van de oorlogsprikelen drijft Popke een kippenfarm op het huidige adres Kon. Julianaweg 53 te Oldemarkt.

In 1949 neemt hij in Steenwijk een galanteriezaak over, betreft later een semi-bungalow op De Bult bij Tuk. Popke Tietema overlijdt op 7 september 1995.

Gerrit Jan Collee (1896-1968)

Geboren op 3 januari 1896 als jongste in het gezin. Vader Otto Collee is kuiper, later rijwielhersteller en richt in 1907 een acetyleenfabriekje op voor de gasverlichting en in 1919 een kleine elektriciteitscentrale. Gerrit Jan krijgt in 1915 een ongeluk in het acetyleenfabriekje waarbij zijn gelaat is beschadigd. In de jaren twintig begint hij met S. van der Vlugt een autobusdienst met ook postvervoer.

Het is niet helder waarom Gerrit Jan in 1944 na korte tijd is vrijgelaten.

Collee is het meest bekend als dirigent bij muziekkorpsen, in Oldemarkt zowel *Jeduthun* (prot.chr.) als de *Oldemarkter Fanfare* (algemeen). Als postbode tuft hij te langzaam op zijn motor, die later helemaal niet meer hard kan rijden.

Zijn vrouw Jantje de Jonge (1895-1991) is jarenlang vroedvrouw geweest.

Gerrit Jan Collee overlijdt op 22 april 1968.

Herman Willems (1901-1984)

Herman, geboren op 15 maart 1901 te Hellendoorn, is getrouwd in 1932 met Alida Helena Ekkels uit Boijl. Hij wordt belastingcommies te Lonneker en Nieuw-Schoonebeek: controle op invoer én smokkel in het grensgebied met Duitsland. In Nieuw-Schoonebeek zijn de kinderen geboren: Jan (1932) en Albert (1936). Mei 1937 komt het gereformeerde gezin naar Oldemarkt. Over het verblijf in Ahlem noemt Bertus Timmerman zijn "vriend Willems, een grote kerel". En in april 1945 samen op de terugweg naar huis "... als ik de trouwe steun van de grote Willems niet had gehad, waren we nooit zo ver gekomen".

Opvallend, Tietema, Collee en Willems wonen vrij dicht bij elkaar, als het ware in een ruime driehoek bij het eigenlijke begin van het dorp Oldemarkt. Wellicht mede daardoor samen in het verzet beland of onderduikers verborgen?

Alebertus ("Bertus") Timmerman (1897-na 1976)

Bertus is geboren op 29 juli 1897 te Muggenbeet. Zijn overlijdensdatum is lastig te achterhalen, vermoedelijk mede doordat zijn huwelijk met Geesje Petter uit Giethoorn kinderloos is gebleven. In 1976 heeft Bertus zijn herinneringen aan de oorlogsjaren op schrift uitgetypt. Een gedigitaliseerde versie is te vinden via de site www.ferline.nl/strafkampahlem (complete vermelding: zie Bronnen).

Als pontbaas te Wetering heeft Bertus veel onderduikers geholpen in het voor Duitsers unheimische moerasgebied van Noordwest-Overijssel.

Gerhardus Johannes Schuurman (1891-1954)

Geboren te 's Heerenbergh 28 april 1891, getrouwd 1919 met Anna Catharina Bulle uit Ter Apelkanaal, vijf kinderen. Hij woont in Lichtenvoorde en werkt bij de belastingdienst. Op 1 mei 1940 viert hij er zijn 25-jarig ambtsjubileum. Hij is in Lichtenvoorde jarenlang bestuurslid van voetbalvereniging Longa. In oktober 1944 wordt er van verscheidene gezinnen in Lichtenvoorde de woning gevorderd. Ook het gezin Schuurman moet zijn woning verlaten. Schuurman houdt zich daarna schuil op een boerderij. Of hij verder actief is geweest in het verzet, is onbekend. Misschien is hij door zijn werk bekend geweest met ambtgenoot Herman Willems. Voor de Arbeitseinsatz is hij al te oud, zodat hem het Arbeitslager bespaard bleef. Gerhardus Johannes Schuurman overlijdt plotse-ling op 22 maart 1954 in Lichtenvoorde.

Sjouke Veenbaas (1886-1964)

Sjouke is geboren op 30 september 1886 te Nes bij Akkrum en getrouwd in 1916 met Jantje de Jager. In zijn woonplaats Munnekeburen maakt hij deel uit van de verzetsgroep in de zogenaamde Westhoek van Weststellingwerf, waar hij kort onderdak biedt aan een van vier overlevenden van een op 15 augustus 1944 gecrashte *Liberator*. Veenbaas en zijn zonen worden in dat najaar opgepakt. De zonen komen al gauw vrij, want vader had nooit iets losgelaten over zijn verzetswerk. Sjouke moet naar Leeuwarden en komt in de cel bij Bertus Timmerman. Bij zijn verhoor is Veenbaas met een touw aan zijn armen opgehangen. Terug in de cel gaat hij met zijn rug tegen de muur zitten, met verwrongen schouders, met blijvend letsel als gevolg. Na een tijdje gaat de steng gelovige man met een van pijn vertrokken gezicht een psalm zingen, schrijft Bertus Timmerman. Bij de overval van 8 december 1944 is Veenbaas bevrijd uit het Huis van Bewaring. Tot het eind van de oorlog zit hij in Leeuwarden ondergedoken onder de schuilnaam Jellema.

Sjouke Veenbaas is overleden op 6 mei 1964 te Oudeschoot.

Steven Brandsma (1897-1964)

Hij is geboren op 8 december 1897 te Oudeschoot, trouwt begin 1923 met Trijntje Hornstra (1897-1962).

In mei 1943 is hij in Wolvega betrokken bij de verspreiding van pamfletten die oproepen tot staking. De bekende Joodse wetenschapper G.W. Rathenau, in 1933 Duitsland ontvlucht, werkzaam aan de TH te Eindhoven, is door de ondergrondse naar Wolvega gebracht, waar Brandsma hem naar een onderduikadres moet brengen. Steven is exploitant van de Radio Centrale. Bij zijn arrestatie wordt het huis nauwelijks doorzocht, wel verzegeld. Er zit een radio-ontvanger onder de winkelvloer verborgen, zijn vrouw wil uiteraard dat die veiligheidshalve alsnog wordt weggehaald; dat gebeurt, een paar mannen komen via het platte dak binnen.

Ook Brandsma komt vrij bij de geslaagde overval van op 8 december 1944.

Steven Brandsma overlijdt op 2 april 1964 te Heerenveen en is begraven in zijn woonplaats Wolvega.

Hilbertus Thomas (1923-1998)

Hij staat niet vermeld onder de dankbrief, wel als Thomas Hilbertus op een lijst met Weteringers in het HvB te Leeuwarden, binnengebracht op 9 december 1944. Thomas als achternaam is daar niet begrepen. En die achternaam maakt zoeken in krantensites nog steeds lastig. Ook staat hij op een lijst met deze Weteringers en Oldemarkters in kamp Ahlem, dan als Hilbert Thomas.

Hilbertus is geboren op IJsselham op 27 oktober 1923. Bij een razzia rent hij over de weilanden naar de boerderij van Hendrik Otten op de uiterste westpunt van “De Slamme”, maar wordt gezien door de NSB’ers. Bij Otten zitten onderduikers en eigenlijk heeft Hilbertus hen in gevaar gebracht door naar die boerderij te vluchten maar dat wist men niet van elkaar. Hendrik Otten besluit dan Hilbertus in het hooivak te verstoppen. Dat heeft hem niet gered.

Na de oorlog studeert Hilbertus in Wageningen; hij wordt Rijks veeteeltconsulent. Zijn huwelijk in mei 1954 met Simontje Klazina Dekker (1925-1991) uit Oldemarkt wordt ingezegend door haar broer Tiesse Willem Dekker. De geboorte van een drieling, allen meisjes, zet al haar vriendinnen uit Oldemarkt aan het breien. Hilbertus Thomas is overleden op 11 januari 1998 te Dronten.

Nawoord

Mevr. Kleinveld heeft de dankbrief van ds. Dijkhuis overgedragen aan drs. G.C. Hovingh, publicist van *Predikanten die Joden hielpen* (2018⁶).

Na afronding van dit artikel heeft mevr. Kleinveld namens de familie extra informatie over haar vader tijdens WO II en zijn ‘dubbelrol’, gevangenvaarder en verzetsman, geplaatst op de site van De Blokhuispoort:

<https://www.blokhuispoort.nl/strafgevangenis/40-45/herman-van-der-vegte/>

Bronnen

- Documentatie, schriftelijk en mondeling, van mevr. J.M. Kleinveld-van der Vegte te Wassenaar, december 2020 / februari 2021.
- Informatie van dhr. M.H.M. Huitink, Vereniging voor Oudheidkunde Lichtenvoorde.
- Herinneringsalbum *Bevrijding Acht December MCMXLIV*. Leeuwarden 1946. Een van de 45 exemplaren is door de Friese oud-KP’ers aangeboden aan H. van der Vegte als informant voor de overval.
- Op de site www.blokhuispoort.nl/strafgevangenis/overval-1944/ staat onder de afbeelding van het omslag een link naar een doorbladerbare versie.
- <https://ferline.nl/strafkampahlem/kz-ahlem/> o.a. tekst van Bertus Timmerman en stukje video met gesprek met Johan de Lange voor Duitse tv-zender.
- Diverse websites, zoek met: *blokhuispoort 1944* (bij zoeken met alleen *blokhuispoort* verschijnen te veel andere links).
- Film *De overval* (1962): link op Wikipedia, *De overval (film)* naar volledige versie.
- Vries, W.H., *De regio tijdens de Tweede Wereldoorlog*. Wolvega 1995 (bundeling van krantencolumns 1989-1995); online (2014): www.stellingia.nl/
- *Opdat wij nooit vergeten... Het verzet in Wolvega en omgeving 1940-1945*. (1994); online (2014): www.stellingia.nl/